

Mg. iur. Juris Janums

Zvērināta advokāta palīgs

Krievijas Federācijas ekscess, sasniedzot savu pilngadību Eiropas Padomē

2016. gada 5. maijā apritēja 18 gadi, kopš Krievijas Federācija (KF) ratificējusi Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (ECK), kurai tā kā 39. dalībvalsts pievienojās 1998. gada 28. februārī. Savu pilngadības gadadienu sagaidot, KF tās Konstitucionālās tiesas personā pēc KF Valsts domes deputātu grupas pieprasījuma 2015. gada 14. jūlijā pieņēma lēmumu par vairāku nacionālo tiesību aktu, ar kuriem ratificēta un ieviesta ECK, konstitucionalitātes pārbaudi. KF Konstitucionālā tiesa atzina, ka minētie nacionālie tiesību akti ir savstarpēji saistīti un nav pretrunā KF Konstitūcijai¹

Pārbaudot KF federālā likuma «Par ECK un tās protokolu ratifikāciju» 1. panta, federālā likuma «Par KF starptautiskajiem līgumiem» 32. panta 1. un 2. punkta, KF Civilprocesa kodeksa 11. panta pirmās un ceturtais daļas un 392. panta ceturtais daļas, KF Šķīrējtiesas procesa kodeksa 13. panta pirmās un ceturtais daļas un 311. panta trešās daļas 4. punkta, KF Administratīvās tiesvedības kodeksa 15. panta pirmās un ceturtais daļas un 350. panta pirmās daļas 4. punkta un Kriminālprocesa kodeksa 413. panta ceturtais daļas 2. punkta konstitucionalitāti, KF Konstitucionālā tiesa, ņemot vērā minēto normatīvo tiesību aktu konstitucionāltiesisko jēgu spēkā esošajā tiesību sistēmā, secināja:

pirmkārt, pārbaudāmie nacionālie tiesību akti nodrošina ECK kā starptautiskā daudzpusējā līguma piemērošanu KF tās tiesību sistēmas ietvaros, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) spriedumiem atbilstoši ECK. Pieņemot spriedumus, ECT rīkojas kā subsidiārs starpvalstu tiesas orgāns noteiktās lietās gadījumos, kad izsmelti visi konstitucionāli noteiktie valsts iekšējie tiesiskās aizsardzības līdzekļi;

otrkārt, vispārējās jurisdikcijas tiesa vai šķīrējtiesa, likumdevēja noteiktajā kārtībā pārskatot lietu saistībā ar ECT pieņemto spriedumu, kurā konstatēts cilvēka tiesību un brīvību pārkāpums KF, kas radies, piemērojot KF likumu vai atsevišķus tā noteikumus, nonākot pie secinājuma, ka jautājums par attiecīgā likuma piemērošanu var tikt izlemts tikai pēc tā konstitucionalitātes pārbaudes, vēršas ar attiecīgu pieteikumu KF Konstitucionālajā tiesā. Jebkurā gadījumā vispārējās jurisdikcijas tiesai vai šķīrējtiesai, kas īsteno tiesvedību par likumīgā spēkā stājušos tiesas izdota akta pārskatīšanu pēc personas pieteikuma saistībā ar ECT spriedumu, kurā ECT konstatējusi šīs personas ECK ietverto tiesību un brīvību pārkāpumu, kas radies KF likumdevēja izdotu tiesību normu piemērošanas rezultātā attiecīgajā lietā, ir

¹ Постановление 14 июля 2015 года Конституционного суда Российской Федерации. Pieejams: <http://doc.ksrf.ru/decision/KSRFDecision201896.pdf> [skatīts 16.05.2016.].

jāaptur šāda tiesvedība un jāvēršas KF Konstitucionālajā tiesā ar pieteikumu par konkrētajā lietā piemēroto KF tiesību normu konstitucionalitātes pārbaudi;

treškārt, valsts orgāni, kam ir pienākums nodrošināt KF uzņemto starptautisko līgumu saistību izpildi – konstatējot, ka nav iespējams izpildīt ECT lēmumu lietā par sūdzību pret KF, kas pamatots ar ECK interpretāciju, kas nonāk pretrunā ar KF Konstitūciju, – ir pilnvaroti vērsties KF Konstitucionālajā tiesā par ECT lēmuma izpildes iespējamību, lai panāktu KF ECK noteikto saistību izpildi un attiecīgi pieņemtu individuāla un vispārēja rakstura mērus par ECT konstatēto ECK pārkāpumu. Gadījumā, ja KF Konstitucionālā tiesa secinās, ka ECT lēmumā ietvertā motivācija, kas sevī ietver ECK tiesību normu interpretāciju, ir pretrunā ar KF Konstitūciju un līdz ar to ir neizpildāma, tad šāds lēmums šajā daļā nepiekrīt izpildei. Tā kā KF uzņemto starptautisko līgumu saistību izpilde piekrīt KF prezidentam, kā arī KF valdībai, kas, konstatējot, ka nav iespējams izpildīt ECT lēmumu lietā par sūdzību pret KF, kas pamatots ar ECK interpretāciju, kas nonāk pretrunā ar KF Konstitūciju, tad minētie orgāni ir pilnvaroti vērsties KF Konstitucionālajā tiesā ar pieprasījumu par attiecīgo KF Konstitūcijas normu interpretāciju, ar kurām nonākusi pretrunā minētā ECT ECK normu interpretācija, lai šādi novērstu nenoteiktību KF Konstitūcijas normu izpratnē, kas radusies attiecīgā ECT lēmuma izpildes gaitā, vienlaikus tādējādi panākot KF starptautiski uzņemto ECK ietverto saistību izpildi un pieņemtu nepieciešamos individuāla un vispārēja rakstura mērus šajā gadījumā;

ceturtkārt, ar šo spriedumu netiek izslēgtas KF federālā likumdevēja pilnvaras – vadoties no KF Konstitūcijas prasībām, kā arī ņemot vērā KF Konstitucionālās tiesas pozīciju šajā spriedumā – paredzēt atsevišķu speciālu tiesisko mehānismu, kādā izlemt jautājumu par ECT lēmumu lietās par sūdzībām pret KF, kas pamatots ar ECK interpretāciju, kas nonāk pretrunā ar KF Konstitūciju, izpildes iespējamības izvērtēšanu, vadoties no iepriekš noteiktiem pastāvošajiem tiesību principiem, kā arī KF Konstitucionālās tiesas spriedumiem, vienlaikus ņemot vērā, ka KF Konstitucionālā tiesa ir augstākais konstitucionālās kontroles tiesu orgāns.²

KF Federālās asamblejas Federāciju padomes deputāts Andrejs Klišas, kurš bija viens no deputātiem, kuri vērsās KF Konstitucionālajā tiesā šajā lietā, ir gandarīts ar tiesas lēmumu. «Tieši šādu pozīciju [KF Konstitucionālajā tiesā] uzturēja Federāciju padome.» Turklāt senators norādīja, ka ar savu lēmumu KF Konstitucionālā tiesa apliecina savu pārākumu un augstāko juridisko spēku pār visu Krievijas teritoriju, un «visas runas par starptautisko tiesību prevalēšanu ir rezultāts nepareizai valsts pamatlikuma izpratnei,» ir pārlicināts senators.³ Savukārt Krievijas ziņu aģentūra atspoguļo šo notikumu, norādot, ka «Konstitucionālā tiesa atzina Krievijas Konstitūciju pārāku par ECT lēmumiem».⁴

² Постановление 14 июля 2015 года Конституционного суда Российской Федерации. Pieejams: <http://doc.ksrf.ru/decision/KSRFDecision201896.pdf> [skatīts 16.05.2016.].

³ Клишас: в СФ удовлетворены решением Конституционного суда по ЕСПЧ. Pieejams: <http://ria.ru/society/20150714/1127632630.html> [skatīts 16.05.2016.].

⁴ Конституционный суд поставил Конституцию России выше решений ЕСПЧ. Pieejams: <http://ria.ru/politics/20150714/1127526313.html> [skatīts 16.05.2016.].

Vadoties no KF Konstitucionālās tiesas 2015. gada 14. jūlija lēmuma, 2015. gada 4. decembrī KF Dome pieņēma attiecīgus grozījumus likumā «Par KF Konstitucionālo tiesu».⁵ Tādējādi Krievijas Federācija kļuvusi par pirmo Eiropas Padomes dalībvalsti, kas piešķirusi pilnvaras nacionālajai tiesai lemt par ECT spriedumu izpildi.⁶

Informācijai – 2014. gadā ECT nosprieda, ka Krievijai jāatlīdzina 1,87 miljardi eiro (-2 miljardi ASV dolāru) bijušajiem uzņēmuma «Yukos» akcionāriem par kaitējumu, kas radies saistībā ar trūkumiem «Yukos» maksātspējas procesā, kas noveda pie kompānijas bankrota, kā arī par kompānijas īpašnieka Mihaila Hodorkovska ieslodzījumu par iespējamu izvairīšanos no nodokļiem un viņa īpašumu atsavināšanu par labu valsts uzņēmumiem.⁷ Jānorāda, ka «Yukos» lieta ir arī viena no lielākajām (pēc tās prasības apmēra) arbitrāžas lietām Pastāvīgajā arbitrāžas tiesā Hāgā.⁸

⁵ Дума приняла закон о возможности неисполнения решений ЕСПЧ. Pieejams: http://www.bbc.com/russian/news/2015/12/151204_duma_echr_bill_passes [skatīts 16.05.2016.].

⁶ Russia to Rule on European Court of Human Rights Decisions. Pieejams: <http://www.themoscowtimes.com/article/russia-to-rule-on-european-court-of-human-rights-decisions/552432.html> [skatīts 16.05.2016.].

⁷ Turpat.

⁸ Moscow ordered to pay Yukos shareholders € 1.9 bn. Financial Times, July 31, 2014. Pieejams: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/5927a632-18a3-11e4-a51a-00144feabdc0.html> [skatīts 16.05.2016.].